

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง แนวความคิดและรูปแบบทางศิลปะการแสดง ในการแสดงภูตแพะ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่นำเสนอปรัชญาจากนิทานเซน เพื่อเพิ่มมุมมองชีวิตและสุนทรียภาพแก่เยาวชนและบุคลากรในระดับอุดมศึกษา เป็นการวิจัยสร้างสรรค์และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์เป็นการแสดง และสรุปผล

งานการแสดง ชุด ภูตแพะ มีแนวความคิด 1. สะท้อนปรัชญานิทานเซนเป็นการแสดง 2. ภาพรวมสร้างรอยยิ้มแก่ผู้ชมได้ เลี่ยงความเครียดอันเกิดมาจากการตีความปรัชญา 3. ใช้ลูกคู่ที่นำเสนอด้วยการร้องเพลง เพื่อช่วยสรุปเรื่องแต่ละตอนทำให้การแสดงสั้นและกระชับ สะท้อนบุคลิกภาพของละคร 4. การเล่าผ่านเพลง เกิดความประทับใจได้ง่ายโดยเรียบเรียงเพลงที่แสดงถึงบุคลิกภาพของกลุ่มตัวละคร ประกอบกับเสียงพิเศษ เน้นอารมณ์ 5. แนวคิดการออกแบบการเคลื่อนไหว และการจัดองค์ประกอบศิลป์ 6. สร้าง ภูต เป็นตัวละครใหม่เพื่อเชื่อมนิทานเซนสองเรื่อง 7. บรรยากาศการแสดง เน้นการออกแบบสะท้อนความเป็นตะวันออก 8. การให้ความสำคัญกับพุทธศาสนา 9. การหลีกเลี่ยงมุมมองและประสบการณ์เก่า ในส่วนรูปแบบการแสดงเป็นละครกึ่งละครเพลง บทการแสดงดัดแปลงนิทานเซนสองเรื่อง นักแสดงมีความหลากหลายด้านพื้นฐานการแสดง สีสันการแสดงเคลื่อนไหวแบบละคร ใช้สีลาในชีวิตประจำวัน และนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพลงประกอบการแสดงแต่งขึ้นใหม่ ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงเสมือนจริงร่วมกับการใช้เทคนิคพิเศษ ดัดแปลงพื้นที่ของอาคารเป็นโรงละครขนาดเล็ก แสงเน้นธรรมชาติ เครื่องแต่งกายใช้สัญลักษณ์เน้นความเรียบง่าย

คำสำคัญ: แนวความคิด/ รูปแบบ/ การสร้างสรรค์การแสดง/ นิทานเซน

Abstract

The objectives of the study on performing arts concepts and forms in the performance “Puud-Pae” are to develop one particular performance rooted from Zen philosophy. It aims to propose additional views on life and a sense of aesthetics to learners and staff in tertiary education. This is the creative study using a qualitative design. The researcher collected data from electronic media, interviews, and observation. The data were then analyzed and synthesized, leading to development of the performance. The results were finally drawn.

The initiation of “Puud-Pae” was based on concepts as follows: 1. It reflects the Zen philosophy through performing arts; 2. Entertaining effects were created, avoiding stress caused by the attempts to interpret the complicated ideas of the Zen beliefs; 3. The chorus summarized each part of stories through singing, making the performance concise and most reflecting traits of the characters; 4. The stories were told through songs selected on a basis of best describing the characters’ traits and emphasizing emotion-based special sounds, leaving a positive impression on the audience; 5. There were a careful design of moves and organization of art elements; 6. Ghosts were created as new characters to connect two Zen stories; 7. The atmosphere was made oriental. 8. The importance of Buddhism. 9. Escape the View and Old Experience. Regarding the performing form, it was a musical drama with an entertaining purpose. The scripts were created through adjustment of two Zen stories. The performers were valued for their background of performing skills. Their moves, designed from everyday life behaviors and contemporary art, were similar to those used in dramas. The music used was newly composed. The scenes and performing instruments were made most real, together with support of special techniques. The part of the building was transformed into a mini-theatre. The natural lighting was mainly used. The costumes were made symbolic with emphasis on simplicity.

KEYWORDS: concepts/ forms/ creation of the performance

* อาจารย์ ดร., สาขาศิลปะการแสดงและการจัดการ คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง, chutika.k@psu.ac.th

บทนำ

ศิลปะการแสดงมีบทบาทในการสร้างความบันเทิงใจ บำบัดรักษาใจ รวมถึงกล่อมเกลাজิตใจมนุษย์ให้มีความละเอียดประณีต อ่อนโยน สูงส่ง ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสาร ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่เห็น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยการเต้น เช่น การรำขอฝน สะท้อนความเชื่อของวิถีชีวิตมนุษย์ การสื่อสารระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ การเล่าเรื่องโดยใช้ท่าทางประกอบเพื่อสื่อสารเรื่องราวในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสร้างสรรคท่าทางเหล่านั้นให้ประณีตสวยงาม เพื่อส่งเสริมสุนทรียภาพในการชม จะเห็นได้ว่าศิลปะการแสดงสามารถเป็นเครื่องมือสื่อสารถึงกลุ่มคนได้หลายกลุ่ม การใช้ศิลปะการแสดงเป็นเครื่องมือสื่อสารโดยมีวัตถุประสงค์ เช่น วัตถุประสงค์ทางการเมืองในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส ใช้ศิลปะการแสดงเป็นสื่อในการกำหนดบทบาททางสังคม การที่พระองค์ร่วมแสดงเป็นเจ้าสุริยจักรวาล ในการแสดงบัลเลต์ ในบทละครคือผู้ที่ทำการต่อสู้เพื่อขับไล่ปีศาจ จนได้ชัยชนะ มีการต่อสู้ในละครซึ่งสะท้อนสถานการณ์จริงที่ขณะนั้นที่ฝรั่งเศสเข้าต่อสู้กับกบฏแสดงถึงชัยชนะของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ในบทบาทเจ้าแห่งสุริยจักรวาล ซึ่งเป็นการชมขวัญกบฏในเหตุการณ์จริงนั้นด้วย¹ และละครปลุกใจของไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสภาพบ้านเมืองต้องการศูนย์รวมใจ

ศิลปะการแสดง จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเข้าถึงจิตใจมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง เพราะสามารถทำให้ผู้ชมรู้สึกประทับใจ สะเทือนใจและตราตรึงอยู่ในใจ

ปัจจุบันสภาพสังคมที่ซับซ้อน การใช้ศิลปะการแสดงช่วยสร้างสุนทรีย ในการดำเนินชีวิต ช่วยขัดเกลাজิตใจ ลดความรุนแรง การปะทะอารมณ์ การมองความจริงของโลกเป็นอีกทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมและยกระดับจิตใจให้คนในสังคมอยู่อย่างรู้คุณค่าซึ่งกันและกัน

การสร้างสรรคศิลปะการแสดง โดยนำแนวทางการดำเนินชีวิตจากนิทานเซน 2 เรื่อง คือเรื่อง วาง และเรื่องไครชนะ² มาสร้างสุนทรียในรูปแบบละครเวที จึงจำเป็นต้องมีการขยายเรื่องโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ มาถ่ายทอดผ่านศิลปะการแสดงทั้งเป็นการบูรณาการศิลปะการแสดงจากวรรณกรรมซึ่งจะสามารถช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อกระตุ้น คุณธรรมจริยธรรม สร้างสำนึก ให้กับคนรุ่นใหม่ได้

วัตถุประสงค์และขอบเขตของงานวิจัย

1. เพื่อสร้างสรรคการแสดงที่นำเสนอปรัชญามาจากนิทานเซน
2. เพื่อเพิ่มมุมมองชีวิตและสุนทรียภาพแก่เยาวชนและบุคลากรในระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวความคิดและรูปแบบทางศิลปะการแสดง ในการแสดงภูตแพะเป็นการวิจัยสร้างสรรค์และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ สื่อบุคคลหรือนิกส์ การสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรคเป็นการแสดง และสรุปผล

ผลการวิจัย

การออกแบบการแสดง ภูตแพะ เป็นการนำปรัชญาจากนิทานเซนมานำเสนอเป็นการแสดงกึ่งละครเพลง เพื่อเป็นการสร้างสำนึกการเป็นพลเมืองที่ดีผ่านการแสดง และเป็นการเพิ่มมุมมองชีวิตและสุนทรียภาพแก่เยาวชนและบุคลากรในระดับอุดมศึกษา โดยกำหนดแนวเรื่องด้านเนื้อหาการแสดง จากปรัชญาความสำคัญของการทำหน้าที่ การปล่อยวาง และการตีความของคนต่างความรู้ กำหนดเวลาในการแสดง 20 นาที

การออกแบบการแสดงชุด ภูตแพะ ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามการวิจัยเป็นแนวทางในการหาคำตอบดังนี้ แนวความคิดในการออกแบบการแสดงจากนิทานเซน เรื่องภูตแพะ เป็นอย่างไร และรูปแบบการแสดงในการออกแบบการแสดงจากนิทานเซน เรื่องภูตแพะ เป็นอย่างไร

1. นราพงษ์ จรัสศรี, *ประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก*. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), 21.

2. ชัยยง เผือกทอง, บรรณาธิการ, *นิทานเซน ปฏิวัติความคิด พลิกชีวิตให้เจริญ เจริญ*. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลื่นอักษร, 2553), 11-15, 85-89.

1. แนวความคิดในการสร้างสรรค์งานการแสดง ชุด ภูตแพ้

แนวความคิดเป็นการกำหนดแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์การแสดง ซึ่งในการสร้างสรรค์การแสดงชุดภูตแพ้ มีการกำหนดแนวความคิดไว้ดังนี้

1.1 การสะท้อนปรัชญานิทานเซนเป็นการแสดง นิทานเซน เป็นนิทานที่ให้แง่คิดในเชิงปรัชญา เป็นการเล่าเรื่องในลักษณะสั้นและกระชับ ผู้นำเสนอนิทานเซน มักจะใส่ความคิดเห็นหรือการตีความแง่คิดเหล่านั้น ไว้ในตอนท้ายแยกส่วนออกจากตัวนิทาน ในนิทานเซนเรื่องเดียวกัน ก็จะมีการตีความปรัชญาไปแตกต่างกันแต่ละเรื่องมีการผูกเรื่องที่น่าสนใจ การนำนิทานมาถ่ายทอดเป็นการแสดง สามารถสื่อสารกับกลุ่มคนได้หลากหลายกลุ่ม เหมาะสำหรับผู้ชมสมัยปัจจุบันที่ต้องการให้ทุกอย่างสำเร็จรูป รวดเร็ว ง่ายในการเข้าถึงสาระสำคัญของปรัชญาจากนิทานเซน

นิทานเซนเรื่องที่ 1 เรื่อง “วาง” เป็นปรัชญาที่เป็นที่ถกเถียงในวงกว้าง ในประเด็นที่นักบวชอุ้มหญิงสาว ที่มีทั้งผู้เข้าใจเรื่องเจตนาและผู้ตีความว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ดีกระทำการที่ไม่เหมาะสม หรือทำความผิด โดยอ้างความจำเป็น ซึ่งเขามองที่เจตนา ผู้รู้ดีที่สุดคือผู้ลงมือกระทำ การวิเคราะห์เจตนาเป็นเรื่องยาก หากผู้กระทำไม่เปิดเผยความจริงนิทานเซนเรื่องที่ 2 เรื่อง “ใครชนะ” เป็นเรื่องการตีความเหตุการณ์ที่แตกต่างของบุคคลที่ต่างความรู้ ประสบการณ์และอคติ และในส่วนต้นเรื่องผู้เขียนได้เพิ่มเติมแนวคิดเกี่ยวกับการทำหน้าที่เพื่อเตือนใจบุคคลหรือผู้ชม

1.2 การสร้างภาพรวมการแสดงให้เกิดรอยยิ้มแก่ผู้ชมได้เพื่อเลี่ยงความเครียดอันเกิดมาจากการตีความปรัชญาหรือความเคร่งเครียดจากการศึกษาหลักคำสอนหรือหลักปรัชญาให้เข้าใจลึกซึ้ง ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความคิดหรือการตีความที่ซับซ้อนที่สร้างความตึงเครียดให้กับผู้ศึกษา การออกแบบบุคลิกภาพตัวละครให้มีความสนุกสนานและบรรยากาศของการแสดงที่เหมือนจริง อบอุ่น เป็นกันเอง ช่วยปลดปล่อยอารมณ์ของผู้ชมให้ผ่อนคลายสามารถเข้าถึงหลักปรัชญาที่ต้องการสื่อสารได้ง่าย

การสร้างบุคลิกตัวละคร ได้แก่ กำหนดบุคลิกของลูกคู่ เป็นคนช่างสังเกต และอีกคนหนึ่งมีบุคลิก ขี้สงสัย จึงเป็นสาเหตุให้มีการสนทนากันระหว่างลูกคู่ ในเนื้อหาของการแสดงเพื่อช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวได้เร็วยิ่งขึ้น และกำหนดบุคลิกลูกศิษย์ ไม่นิ่ง พุดมาก เจ้าคำถาม

การสร้างบรรยากาศการแสดง ออกแบบการเดินร่วมสมัยให้แสดงสอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของภาพรวมการแสดงในช่วงนั้น และเป็นตัวแทนของธรรมชาติที่หยอกล้อกับนักแสดง

1.3 การใช้ลูกคู่ (Chorus) เป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของบุคคลที่ 3 ซึ่งเป็นผู้เล่าอย่างละเอียดเหมือนเห็นเหตุการณ์นั้นอยู่ การนำเสนอการเล่าเรื่องผ่านลูกคู่ซึ่งเป็นกลุ่มนักร้องที่นำเสนอเนื้อหาการแสดงด้วยการร้องเพลง ช่วยสะท้อนถึงความอารมณ์ดี ซึ่งเป็นอารมณ์หลักของเรื่อง โดยการร้องเพลง ลูกคู่ไม่มีบทบาทอยู่ในเนื้อเรื่องการแสดงแต่มีการกำหนดลีลาและการใช้พื้นที่เวที การออกแบบให้ลูกคู่เป็นผู้เห็นเหตุการณ์ในการแสดงทุกเหตุการณ์ เป็นการสร้างอารมณ์ร่วมให้ผู้ชมได้ คิดตาม นอกจากนั้นลูกคู่ยังสรุปเรื่องแต่ละตอนทำให้การแสดงสั้นและกระชับ

โดยการออกแบบให้ลูกคู่ร้องเพลงเปิดเรื่องเพื่อนำเข้าสู่การแสดง และมีบทสนทนาระหว่างลูกคู่กันเองในระหว่างฉากที่ 1 กับฉากที่ 2 เพื่อสรุปตอน และช่วงท้ายเรื่อง ลูกคู่ร้องเพลงสรุปข้อคิดทั้งหมดของละคร



ภาพที่ 1 ลูกคู่

ที่มา: ยศถล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.

1.4 การเล่าผ่านเพลง ทำให้เกิดความประทับใจได้ง่าย โดยเรียบเรียงเพลงที่แสดงถึงบุคลิกภาพของกลุ่มตัวละคร ประกอบกับเสียงพิเศษ (sound effect) เพื่อเน้นอารมณ์ วรรณกรรมคำร้องเป็นการเล่าปูพื้น การสรุป และการชี้ประเด็นต่างๆ ร่วมกับทำนองง่ายต่อการเข้าใจของคนรุ่นใหม่ ขณะเดียวกันดนตรีบรรเลงประกอบการแสดงใช้สำเนียงแบบตะวันออกและใช้เครื่องดนตรีน้อยชิ้น

1.5 การออกแบบการเคลื่อนไหว การกำหนดรูปแบบการเคลื่อนไหว 3 รูปแบบ กลุ่มตัวละครหลักใช้รูปแบบละคร กลุ่มลูกคู่ใช้รูปแบบละครเพลงที่ต้องประกอบลีลา และกลุ่มจินตภาพ การกระทำของธรรมชาติ ใช้รูปแบบการเต้น ซึ่งการกำหนดรูปแบบลักษณะนี้ จะทำให้แยกแยะกลุ่มนักแสดงและบทบาทได้ง่าย กลุ่มละครจะดูจริงจังและหนักแน่น กลุ่มลูกคู่ที่เป็นการร้องเพลงร่วมไปกับการออกท่าทางการแสดงสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย สนุกสนาน แม้เนื้อหาจะสำคัญเท่า ๆ กับกลุ่มละครหลัก ขณะที่การเต้นรำแทนการแสดงออกถึงความรู้สึกของธรรมชาติที่ยั่วให้เห็นถึงความรู้สึกอารมณ์ดีซึ่งเป็นอารมณ์หลักของการแสดง

ความต้องการเปลี่ยนความรู้สึกให้การออกแบบการเคลื่อนไหว โดยใช้รูปแบบละครกึ่งละครเพลงในการดำเนินเรื่อง และนาฏศิลป์ร่วมสมัยเสริมในการอธิบายอารมณ์ความรู้สึกและสถานการณ์ เช่น ในช่วงที่ฝนตก แดดออก ใช้การออกแบบลีลานาฏศิลป์ร่วมสมัย ผู้วิจัยออกแบบโดยตั้งคำถาม แดดร้อนส่งผลอย่างไรกับผู้คนป่า ฝนตกส่งผลอย่างไรกับผู้ที่ถูกสายฝน เป็นแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์การแสดงร่วมสมัยเพื่อเสริมบรรยากาศให้สนุกสนาน

การใช้การจัดองค์ประกอบศิลป์ โดยคำนึงถึงความประสานกลมกลืนขององค์ประกอบการแสดงทั้งหมด เสื้อผ้า ลีลาการแสดงดนตรี ฉาก อุปกรณ์ประกอบการแสดง

1.6 สร้างตัวละคร “ภูต” เพื่อเชื่อมนิทานเซนสองเรื่อง ด้วยปัจจัย 2 ประการหลัก ประการที่ 1 การนำภูตมาเป็นตัวละคร จะเป็นตัวแทนของสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งสามารถตีความได้ว่าภูตคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บันดาลให้เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นให้มนุษย์ประสบพบเจอ ภูตจึงสามารถเป็นผู้บันดาลให้เกิดเหตุการณ์ในนิทานเซนทั้งสองเรื่อง ทั้งหญิงสาวในเรื่องที่หนึ่งและอาคันตุกะในเรื่องที่สอง ล้วนเป็นตัวแทนของภูตหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งสิ้น ดังนั้น ภูต จึงเป็นตัวละครที่สามารถเชื่อมนิทานเซนทั้ง 2 เรื่องเข้าด้วยกันได้เป็นอย่างดี ประการที่ 2 บรรยากาศในเรื่องที่อยู่ในป่าเขา ตามความเชื่อแบบตะวันออกนั้นมักเชื่อว่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ คุ่มครองอยู่ ภูตสามารถเป็นตัวแทนของความเชื่อดังกล่าวเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามเพื่อรักษาอารมณ์หลักของการแสดงไว้จึงออกแบบบุคลิกภาพของภูตให้มีลักษณะขี้เล่นและอารมณ์ดี

1.7 การให้ความสำคัญกับพุทธศาสนา สะท้อนผ่านการที่ภูตยอมแพ้การประลองปริศนาธรรม ทั้งที่ตนเองมีอิทธิฤทธิ์ อยู่เหนือความเชื่อและหลักธรรมคำสอน ไม่จำเป็นต้องนับถือศาสนาใด ๆ แต่การยอมรับความพ่ายแพ้แก่นักบวชแสดงให้เห็นว่าการได้ปริศนาธรรมครั้งนี้ ทำให้ภูตได้เข้าถึงอย่างลึกซึ้งและเกิดความศรัทธาในหลักการแบบพุทธ

1.8 การหลีกเลี่ยงมุมมองและประสบการณ์เก่า ภูต ต้องมีพลังและความรุนแรง ตัวแทนแห่งด้านมืด เปลี่ยนเป็น ภูต ผู้มีปัญญา มีธรรมะ ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่น่านับถือและควรเคารพมากกว่า ภูตที่ใช้แต่พลังอำนาจและเอาแต่ใจตน

การเลือกสร้างตัวละครใหม่นอกเหนือจากตัวละครในนิทานเซน ทั้ง 2 เรื่อง เป็นภูต เพื่อเป็นการเชื่อมเรื่องทั้งสองเรื่องเข้าด้วยกัน โดยภูตเป็นตัวละครที่สามารถแปลงกายได้ และภูตยังมีอารมณ์ ความรู้สึก จึงออกแบบให้ตัวละครภูตมีลักษณะขี้เล่น และอยากทดสอบบะขานักบวช



ภาพที่ 2 ภูต

ที่มา: ยศถกอล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.



ภาพที่ 3 ภูตแปลงเป็นหญิงสาว
ที่มา: ยศถกกล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.



ภาพที่ 4 ภูตแปลงเป็นนักบวชอาคันตุกะ
ที่มา: ยศถกกล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.

1.9 บรรยายการแสดง เน้นการออกแบบสะท้อนความเป็นตะวันออก เนื่องจากที่มาของนิทานเซน เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นแถบตะวันออก จึงได้ออกแบบบรรยากาศการแสดงรวมถึงองค์ประกอบการแสดงทั้งหมดให้มีกลิ่นอายของอารยธรรมตะวันออก ได้แก่ เครื่องแต่งกาย การออกแบบฉากป่าเขตร้อน รวมถึงอุปกรณ์ประกอบการแสดงอื่น ๆ

2. รูปแบบการแสดงเป็นละครกึ่งละครเพลง

2.1 บทการแสดงดัดแปลงจากนิทานเซน 2 เรื่อง คือ พระตาดีกับพระตาบอด และเรื่อง แยกไว้ทำไม เรียบเรียงใหม่เป็นวรรณกรรมร้อยแก้ว เพื่อเป็นบทละครสร้างสรรค์ ความยาวประมาณ 15-20 นาทีและเพิ่มเติมแนวคิดในการดำเนินชีวิตอื่น ๆ นอกเหนือจากประเด็นที่ได้จากนิทานเซน 2 ประเด็นข้างต้น ได้แก่ ประเด็นเรื่องการทำหน้าที่ของสรรพสิ่ง การแสดงภูตแพ้ เป็นการสร้างบทการแสดง โดยใช้รูปแบบบทละครที่ไม่เป็นแบบฉบับ เน้นที่การเล่าเรื่อง จินตนาการ เริ่มเรื่องเป็นการเล่าเรื่องโดยใช้ลีลาท่าทางประกอบดนตรี การขับร้องเพื่อให้ผู้ชมทราบแนวทางการนำเสนอ จากนั้นจึงใช้วิธีประสานเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้แนวคิดของเรื่องมีคุณค่าให้ประโยชน์แก่ผู้ชม บทเน้นที่บรรยายภาพ รูปแบบการนำเสนอ การเรียบเรียงเรื่องราว

2.2 นักแสดงมีความหลากหลายด้านพื้นฐานการแสดง โดยคัดเลือกนักแสดงจากกลุ่มนักศึกษาหลายสาขา โดยใช้วิธีการคัดเลือกนักแสดงที่เฉพาะเจาะจง โดยวิธีการสังเกตและหาบทามนักแสดงดังกล่าว ให้มาทดสอบบท และมาฝึกการแสดง ทั้งนี้ต้องการให้นักศึกษาและบุคลากรจากหลายกลุ่มเข้าร่วมชมการแสดง

2.3 ลีลาการแสดง ใช้การเคลื่อนไหวแบบละครร่วมกับการใช้ลีลาในชีวิตประจำวัน และนาฏศิลป์ร่วมสมัยด้วยการเลียนแบบธรรมชาติ การใช้ลีลาในชีวิตประจำวันนั้นเป็นการสื่อสารที่เข้าใจและผู้ชมสามารถเข้าถึงได้ง่าย ส่วนนาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นรูปแบบการแสดงที่สร้างสรรค์

ท่าทางที่มาจากอารมณ์ความรู้สึก และบรรยากาศของธรรมชาติได้ดี

2.4 เพลงประกอบการแสดงแต่งขึ้นใหม่ ประกอบด้วย

เพลงสำหรับลูกคู่เพื่อดำเนินเรื่อง มีคำร้องใช้กีตาร์เป็นเครื่องดนตรีหลักเพื่อให้สอดคล้องกับเครื่องประกอบการแสดงของลูกคู่ซึ่งเป็นการถือเครื่องดนตรีบรรเลงเล่าเรื่อง 6 ช่วง

เพลงบรรเลงไม่มีคำร้องประกอบการแสดง เรียบเรียงด้วยเครื่องดนตรีน้อยชิ้น ประกอบด้วย เพลงประกอบตัวละครภูตที่แปลงเป็นหญิงสาวที่เน้นอารมณ์สนุกแบบนุ่มนวล เพลงประกอบตัวละครนักบวชใช้เสียงเครื่องสายที่ให้ท่วงทำนองแบบตะวันออก เพลงประกอบการได้ปริศนาธรรมใช้เพลงที่ล้อเลียนการประลองฝีมือแต่นุ่มนวลกว่า

เสียงประกอบ (sound effect) ประกอบด้วย เสียงประกอบลีลาภูต เสียงประกอบภูตแปลง เสียงประกอบธรรมชาติ ได้แก่ ลม ฝน นก เป็นต้น และเสียงล้อเลียนเมื่อมีเหตุการณ์ชวนขบขัน

2.5 ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงใช้รูปแบบเหมือนจริงร่วมกับการใช้เทคนิคพิเศษ ดัดแปลงพื้นที่ของอาคารเป็นโรงละครขนาดเล็ก โดยสร้างฉากเพียงฉากเดียวออกแบบให้เป็น 3 ส่วน แต่ให้ผืนเป็นเอกภาพเดียวกัน

บริเวณส่วนหลังของพื้นที่แสดง ใช้แสดงตอนเดินทาง เป็นป่าในเขตร้อนบนภูเขา ตกแต่งให้ฉากเป็นลำต้นไม้สูงโปร่ง มองเห็นทิวทัศน์ทะเลสาบและท้องฟ้าด้านหลัง

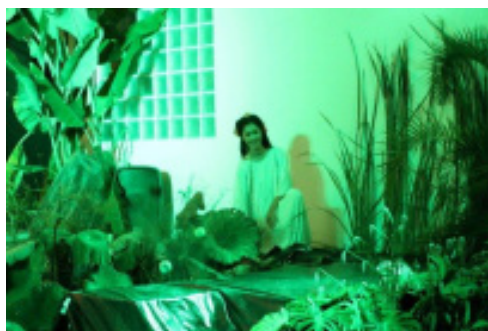
บริเวณด้านซ้ายของพื้นที่แสดง เป็นเขตชุ่มชื้น ใช้แสดงตอนพบหญิงสาว ใช้ต้นไม้ที่แสดงความชุ่มชื้น ได้แก่ กัลย บอน กก และบัว โดยสร้างลำธารประกอบฉาก

บริเวณด้านขวาของพื้นที่แสดง เป็นสวนในอาราม ใช้แสดงตอนได้ปริศนาธรรม เป็นพื้นที่ที่มีหินประดับและต้นไม้



ภาพที่ 5 บริเวณส่วนหลังของพื้นที่แสดงใช้พื้นที่ตอนนักบวชเดินป่า

ที่มา: ยศถล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560



ภาพที่ 6 บริเวณด้านซ้ายของพื้นที่แสดงเป็นเขตชุ่มชื้น ใช้แสดงตอนพบหญิงสาว

ที่มา: ยศถล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.

เทคนิคพิเศษที่ใช้ในเรื่อง ได้แก่ การสร้างบรรยากาศสมผัสด้วยการใช้ใบไม้ พัดลม ประกอบเสียง การสร้างฝนตกบนพื้นที่แสดง ให้เกิดขึ้นจริง การสร้างลำธารที่มีน้ำไหลจริง การใช้ไอน้ำสร้างความรู้สึกเย็นในป่าดิบชื้น และการใช้ควันร่วมกับออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบลีลา การแปลงร่างของภูต



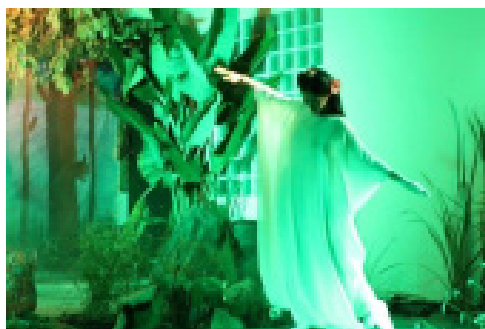
ภาพที่ 7 การใช้เทคนิคพิเศษสายฝนในการสร้างบรรยากาศการแสดงช่วงฝนตก
ที่มา: ยศถกถ โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.

2.6 แสงเน้นความเรียบง่าย ตามช่วงเวลาในแต่ละวัน ยามเช้าใช้แสงอุ่น ๆ ช่วงเวลาฝนตกออกแบบแสงให้รู้สึกมืดครึ้ม ช่วงค่ำใช้แสงมืด อย่างไรก็ตาม ในการแสดงได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลองปฏิบัติ จึงมีงานแสงบางรายการที่ไม่ตรงตามเป้าประสงค์

2.7 เครื่องแต่งกายใช้แนวคิดเชิงสัญลักษณ์ เน้นความเรียบง่าย โทนสีธรรมชาติ

การแต่งกายภูต ออกแบบชุดคลุมสีดำ เพื่อต้องการแสดงถึงความลึกลับและอำพราง

การแต่งกาย ภูตสาว(ภูตแปลง) ชุดสีขาวโดยใช้ผ้าชิ้นเดียว ต้องการให้โดดเด่นผ่องสว่างและสะอาดตา กลางป่า



ภาพที่ 8 : การแต่งกายของภูตแปลงเป็นภูตสาว
ที่มา: ยศถกถ โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.

การแต่งกาย นักบวช สวมเสื้อแขนยาวพื้น และเสื้อคลุม เปิดไหล่ 1 ข้าง ตามแบบนักบวชที่สำรวจ โทนสีเข้มเน้นธรรมชาติ



ภาพที่ 9 การแต่งกายของนักบวช
ที่มา: ยศถกกล โกศลเหมมณี, 12 พฤษภาคม 2560.

การสร้างสรรคการแสดง ชูตภูตแพ้จากนิทานเซนสองเรื่อง สามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ง่าย ด้วยตัวละครที่หลากหลายมีบุคลิกภาพชัดเจน การออกแบบการเคลื่อนไหวโดยใช้การเดินรำในการสื่อสารจินตภาพการกระทำของธรรมชาติ ยังช่วยให้ผู้ชมเข้าใจความหมายของเนื้อหาการแสดง การใช้ลูกคู่ดำเนินเรื่องส่งผลให้เกิดความน่าสนใจและเกิดอรรถรสมากและสื่อสารได้อย่างเข้าใจง่าย การสร้างตัวละครภูตทำให้เกิดสีสันและแก้ปัญหาข้อจำกัดเรื่องตัวละครได้เป็นอย่างดีและสามารถสื่อสารเนื้อหาหลักสู่ผู้ชมได้เหมาะสมสำหรับการแสดงในสถาบันการศึกษาและการแสดงสำหรับบุคคลทั่วไป บทละครยังเอื้อให้ผู้จัดการละครสามารถออกแบบองค์ประกอบอื่น ๆ ได้ทั้งฉาก แสง ดนตรีประกอบ เพลง เสียงประกอบ รวมถึงการแต่งกาย การนำปรัชญาจากนิทานเซน มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงเพื่อสะท้อนข้อคิดให้กับนักศึกษาและบุคลากรในระดับอุดมศึกษา เป็นความใหม่และน่าติดตาม เป็นรูปแบบที่สื่อสารเข้าใจได้ง่าย สามารถสะท้อนปรัชญาจากนิทานเซนได้

การอภิปรายผล

การนำนิทานชาดสั้น มาเชื่อมต่อกันโดยการสร้างตัวละครใหม่ด้วยการสร้างภูต เป็นตัวเชื่อม โดยพิจารณาจากเรื่องที่มีตัวละครคล้ายคลึงกัน สถานที่ใกล้เคียงกัน นิทานสั้นลักษณะนี้ยังมีอีกหลายเรื่อง ได้แก่ นิทานอีสป เรื่องเล่าพื้นบ้าน ซึ่งสามารถนำแก่นเรื่องมาปรับปรุงวิธีการนำเสนอใหม่ ซึ่งจะก่อให้เกิดงานแสดงใหม่ได้อีกหลายชิ้น ส่วนแนวคิดการดัดแปลงพื้นที่การแสดงจากพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่แสดง ให้ทุกที่สามารถเป็นพื้นที่แสดงได้ แก้ปัญหาสถานที่แสดง เปลี่ยนบรรยากาศการชมภายในโรงละคร ทำให้คนดูรู้สึกสบาย เป็นกันเอง ส่วนเพลงในการดำเนินเรื่องและสรุปเรื่อง เป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างดีสำหรับผู้ชมยุคปัจจุบัน ที่ต้องการความรวดเร็วในการรับรู้ข้อมูล การดึงสมาธิผู้ชมให้ตรงอยู่กับการแสดง จำเป็นต้องสร้างความน่าสนใจใหม่ รวดเร็ว และกระชับ ซึ่งการใช้เพลงประกอบลีลาในแบบละครเพลงเป็นแนวทางหนึ่ง ส่วนการกำหนด บุคลิกตัวละคร “ลูกคู่” ให้เป็นตัวเล่าเรื่องด้วยเพลงและเชื่อมต่อเนื้อหาของเรื่อง ช่วยในเรื่องการสื่อสารให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการแสดง อีกทั้งยังสามารถย่นเวลาในเรื่องให้เสนอเฉพาะตอนสำคัญได้ หากที่มีเทคนิคพิเศษ เป็นส่วนหนึ่งที่ผู้ชมให้ความสนใจ การสร้างฝนตก ลำธาร ให้เกิดขึ้นจริงบนเวที เป็นตัวช่วยเพิ่มอรรถรสได้เป็นอย่างดี ส่วนจินตภาพของรูปแบบอารมณ์ที่นำเสนอผ่านการเดินรำทำให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบ เกิดรสชาติที่แตกต่างจากรูปแบบหลัก การพัฒนานิทานเซนมาเป็นการแสดงส่งผลให้เป็นการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม ปลูกฝัง ให้เยาวชนมีสำนึกที่ดี กระตุ้นการอ่านหนังสือหลักคำสอน ปรัชญาการดำเนินชีวิตของผู้ชมและโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทำงานที่ร่วมกันสร้างสรรค์การแสดง สามารถซึมซับหลักธรรมคำสอนได้ลึกซึ้งเนื่องจากได้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน

การแสดงภูตแพ้เกิดจากการร่วมมือกันหลายหน่วยงานในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ประกอบด้วย คณะทำงานสร้างสรรค์การแสดง บทการแสดงโดย อาจารย์.ดร.จุติกา โกศลเหมมณี สาขาศิลปะการแสดงและการจัดการ การสร้างนวัตกรรมการปรับใช้พื้นที่ให้เป็นเวทีการแสดงเพื่อทดแทนโรงละคร โดย อาจารย์ยศถกกล โกศลเหมมณี สาขาศิลปะการแสดงและการจัดการ การนำเสนอผลงานของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา เวที ฉาก แสง เสียง และการนำเสนอผลงานของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการออกแบบฉาก แสง เสียงและเทคนิคพิเศษ คณะทำงานจัดสถานที่จากบุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตรัง นักแสดงจากนักศึกษาหลากหลายสาขาวิชา เป็นการบูรณาการ

กิจกรรมการแสดงกับการเรียนการสอนและเสริมสร้างสุนทรียภาพให้กับกลุ่มผู้ร่วมงานและผู้ชม

ข้อเสนอแนะ

การนำเรื่องเล่าขนาดสั้นที่มุ่งนำเสนอคติสอนใจ มาทำการแสดง เป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากการสื่อสารอย่างหนึ่งไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง เป็นการขึ้นนำกันระหว่างผู้สร้างงานศิลปะแขนงต่าง ๆ เมื่อมีประเด็นที่ต้องการสื่อสารอย่างเดียวกันวรรณกรรมยังแปรเป็นนาฏกรรมได้ และยังแปรเป็นศิลปะแขนงอื่น ๆ ได้ เรื่องเล่าขนาดสั้นในลักษณะนี้มีอยู่มากมาย สามารถเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์การแสดงและงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

บรรณานุกรม

กฤษรา วริศราภิชา. *งานฉากละคร 2*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. *การคิดเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพมหานคร: ชลเชษฐ์มีเดีย, 2545.

ชัยยง เพือกทอง. (บรรณาธิการ) *นิทานเซน ปฏิวัติความคิด พลิกชีวิตให้เจริญ เจริญ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ คลื่นอักษร, 2553.

นราพงษ์ จรัสศรี. *ประวัตินาฏศิลป์ตะวันตก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

Jirayudh Panomrak. "The Transmission of Naraphong Charassri's Creative Concepts of Site-Specific Dance Performance." *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, ปีที่ 28 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-เม.ย. 2560): 194-198.